

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З КРАСАВІКА 1955 ГОДА ●

● № 05 (3617) ●

● ЧАЦВЕР, 12 САКАВІКА, 2020

ВЫДАННЕ “ГОЛАС РАДЗІМЫ” ЧЫТАЙЦЕ Ё ІНТЭРНЭЦЕ НА ПАРТАЛЕ ZVIAZDA.BY

**Вяртанне
Змітрака
Бядулі**
Стар. 3

**“Традыцыя”
ў спевах
і музыцы**
Стар. 6

**Разнамоўе
цёплае,
сяброўскае**
Стар. 8

БЕЛАРУСКІ МАЦЯРЫК

3 мовай роднаю — чудово!

Літаратурна-музычнай кампазіцыяй адзначалі актывісты беларускай суполкі “Голас Радзімы” ва ўкраінскім горадзе Мікалаеве міжнародны Дзень роднай мовы

Беларуская суполка з Мікалаева на святочнай імпрэзе

Здагадаліся? “Чудово” — гэта “цудоўна”. Большасць побытавых украінскіх слоў беларусы разумеюць. Кіраўніца суполкі Таццяна Дзяменнікава, родам з Глускага раёна Гомельшчыны, валодае і рускай, і беларускай, і ўкраінскай: на Палессі ж прыгожае разнамоўе. Трохі саромеецца, праўда, калі пад пільнымі позіркамі тэлежурналістаў то ва ўкраінскіх суржыках адхіліцца, то ў беларускую трасянку — але ж “працуе над сабой”, як неяк мне жартам прызналася. І гэта ж лепш, чым “удумліва” маўчаць, і разважаць, нібыта “любоў мая ў душы”, не ве-

даючы й найпростых слоў на матчынай мове. Не заўсёды ж маўчанне — золата: часам гэта проста духоўная беднасць, звычайная ля-но-та й дрымучая абыякавасць.

Такія развагі, мяркую, дарэчы, бо ў невялічкім допісе нам Таццяна Дзяменнікава паведаміла, як хораша ў чарговы раз у Мікалаеве, у Цэнтральнай бібліятэцы імя Марка Крапіўніцкага, святкавалі 22 лютага міжнародны Дзень роднай мовы. Даслала й вялікі, на 11 старонак, сцэнар. А здымкі! Ведаючы, што ў дыяспары ў розных краінах пераважным

чынам прыгожая палова супляменніц “правіць балъ”, мы, змяшчаючы фотаздымкі з Мікалаева, “прыгожа” віншавем усіх актывістак беларускага руху ў замежжы — са святам 8 Сакавіка, з Днём Вясны. Галоўнага жадаем: каб вы ў радасці — а не ў пакутах ды сумненнях накіталі “а навошта мне гэта?..” — рабілі тое, што робіце на карысць Бацькаўшчыны. І каб знакавыя словы жаночага роду Мова, Мама, Радзіма, Бацькаўшчына, Беларусь, Жанчына заўсёды выклікалі ва ўсіх нас, і ў вашых блізкіх таксама, — толькі станоўчыя, толькі светлыя, толькі радасныя эмоцыі!

Імпрэза ў Мікалаеве “Наша родная мова — чароўная песня” ўмясціла шмат песень. Гучалі ўрыўкі з прэзідэнцкіх твораў, вершы беларускіх пісьмennisкаў. Гурт “Родныя мелоды”, які развіваецца

Спявае Юлія Паўлюк

Таццяна Дзяменнікава

пад апекай суполкі “Голас Радзімы”, душэўна спяваў беларускія народныя, лірычныя песні — а ўсе падпявалі. “Хачу выказаць вялікую падзяку актывістам суполкі: да свята спрычыніліся на гэты раз Таццяна Бусько, Валянціна Каракіна, Ала Снігур, Вольга Парсяк, Ігар Ціто, Валянціна Джупіна, Галіна Голуб, Рыма Акініна, Галіна Міняйла, Любоў Кабылянская, Ірына Русіна, Рыгор Лагунец, Міхаіл Байчук, — піша Таццяна. — Вялікі дзякуй, даражэнькія! І яшчэ вялікі дзякуй Юлечцы Паўлюк (унучцы Алы Снігур) за любоў да мовы прабабулі! Гэта яна тут, спявае на адным са здымкаў”.

Іван Ждановіч.

Фота: Вольга Волкава.

КАРЫСНЫ ДОСВЕД

“Беларускія чытанні” ў Даўгаўпілсе

Упершыню ў латышскім горадзе прайшла міжнародная канферэнцыя “Беларускія чытанні: Мова. Кніга. Адукацыя” — і з вялікім грамадскім рэзанансам!

У Міжнародны дзень роднай мовы, 21 лютага, Даўгаўпілскі Цэнтр беларускай культуры (ЦБК) упершыню зладзіў і правёў канферэнцыю, у якой паўдзельнічалі навукоўцы, даследчыкі з Латвіі ды Беларусі. То была, як кажуць, доўга думаная й лёгка зробленая справа, і вынікі перасягнулі ўсё чаканні.

Новая традыцыя да Дня роднай мовы

Мэта “Беларускіх чытанняў” — вывучэнне культурных сувязяў Латвіі ды

Беларусі, гісторыі беларускай дыяспары Латвіі, наладжванне сувязяў з навукоўцамі й даследчыкамі, якія працуюць у гэтых напрамках. Пра тое згадала ва ўступнай прамове кіраўніца ЦБК Жанна Раманоўская, выказаўшы надзею, што пачынанне стане штогадовай традыцыяй у Міжнародны дзень роднай мовы. Намеснік старшыні Даўгаўпілскай гарадской думы Яніс Дукшыньскі адзначыў актывнасць ЦБК й Беларускага таварыства “Уздым” у правядзенні цікавых імпрэзаў і пажадаў канферэнцыі поспехаў. Консул Генконсульства Беларусі ў Даўгаўпілсе Мікалай Раманкевіч падкрэсліў важнасць вывучэння культурнай спадчыны абедзвюх краін і таксама выказаў надзею, што першая канферэнцыя будзе мець працяг.

Між Латвіяй і Беларуссю здаўна былі адладжаны цесныя сувязі, у тым ліку й культуралагічныя, але яны, на жаль, мала вывучаны. Тое адзначалі шматлікія ўдзельнікі канферэнцыі, сёлетнія ж тэмы іх дакладаў лагічна вызначылі падтэму “Беларускіх чытанняў”: размова ішла пра мову, кнігу, адукацыю.

Займальныя даследаванні, цікавыя даклады

Выступленні дакладчыкаў з Мінска, Віцебска, Даўгаўпілса выклікалі цікавасць у аўдыторыі. Для многіх, напрыклад, адкрыццём стала тое, што ў латгальскага буквара ёсць беларускія карані, а беларускі буквар калісьці друкаваўся ў Латвіі. Пра тое захапляльна расказаў намеснік гендырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша (Мінск). Ён распавёў пра фармаванне латгальскага пісьменства, пра вельмі багатую беларускую, латгальскую, латышскую кніжную спадчыну, пры тым адзначыў: беларусы заўсёды дапамагалі латышам, а латышы беларусам у кнігадрукаванні. Дарэчы, буквары Міхаіла Рота з Дагды друкаваліся й перавыдаваліся ў Вільні ды Полацку. Асабліваю ўвагу Алесь Суша надаў тэме вяртання ў Беларусь кніжнай спадчыны

Францыска Скарыны й прэзентаваў шматтомнае факсімільнае выданне яго кніг, выпушчанае Нацыянальнай бібліятэкай.

Пра беларускія школы ў сістэме адукацыі ў міжваенны перыяд у Латвіі расказвала прафесар кафедры гісторыі Даўгаўпілскага ўніверсітэта Ірэна Саленіцэ. У 1920-м у толькі што створанай маладой дзяржаве дзейнічаў закон аб адукацыі, які ўлічваў інтарэсы ўсіх этнічных груп жыхароў. У 1925 годзе ў Латвіі працавалі 37 беларускіх школ і гімназій! → **Стар. 5**

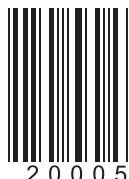

Атмасфера на чытаннях — святочная

ISSN 0439-3619

9 770439 361003

2 0005

ДЫПЛАМАТЫЧНАЯ ПОШТА

Варшава, Торунь, Гайнаўка...

У розных месцах Польшчы ёсць яскравыя прыкметы беларускага жыцця

Удзельнікі хору песні й танца “Васілёчкі”, якому споўнілася 55 гадоў

Нядаўна Першы сакратар Амбасады Беларусі ў Польшчы Яўген Рабцаў тэлефанаваў у рэдакцыю, звярнуў нашу ўвагу: шмат усяго цікава, што мае беларускія акцэнтны, дзе-еца на захад ад Буга. І сапраўды! Перагледзелі весткі на сайце Амбасады. У прыватнасці, ёсць там паведамленне аб Міжнародным, 20-м па ліку конкурсе дзіцячай творчасці ў Торуні пад назвай “Заўсёды ў зялёным, заўсёды ў блакітным”: 17 кастрычніка ўшаноўвалі лаўрэатаў. Сярод узнагароджаных — і чатыры беларускія ўдзельнікі: Аляксандр Сайко з Нацыянальнага цэнтра творчасці дзяцей і моладзі (Мінск), Карына Бялевіч і Злата Ліхараў (абедзве з дзіцячай мастацкай школы Івацэвічаў), Варвара Чайко з мастацкай школы Салігорска. Конкурс ужо 40 гадоў ладзіць Галерэя з Цэнтрам мастацкай творчасці дзяцей у Торуні пры падтрымцы Мінкультуры й нацыянальнай спадчыны Польшчы, адміністрацыі Куяўска-Паморскага ваяводства ды Торуні. Твораў было мора: звыш 11 тысяч амаль з 50 краін. Адзначаны 100 індывідуальных і 3 калектывныя працы. Прыемна, што й нашы юныя суйчыннікі — сярод лаўрэатаў. Ім праз супрацоўнікаў беларускай Амбасады перададзены ўзнагароды, памятныя прызы.

Напрыканцы кастрычніка прайшоў у Варшаве XII міжнародны Фэстываль славянскай паэзіі, з удзелам беларускай дэлегацыі на чале з Аленай Стэльмах, першай намесніцай старшыні Саюз пісьменнікаў Беларусі. Як адкрываўся фэст, з вітальным словам да яго арганізатараў, гасцей звярнуўся Амбасадар Беларусі ў Польшчы Уладзімір Чушаў.

Анатоль Ісачанка і протаіерэй Фёдар Поўны наведалі Заляшаны і Гайнаўку

З новых кніг, выдадзеных у Польшчы, прэзентавалася й анталогія “Масты: Варшава — Беларусь”: у ёй вершы 12 беларускіх паэтаў пададзены ў арыгіналах ды ў перакладах на польскую мову.

А ў лістападзе ў Бельску Падляшскім ушаноўвалі ўдзельнікаў хору песні й танца “Васілёчкі”: ён дзейнічае пры Бельскім доме культуры. “Васілёчкі” — 55 гадоў! Няшмат гуртоў з такім даўгалеццем у беларускім замежжы. У часе шчырай, святочнай імпрэзы ваявода Падляшскі Богдан Пашкоўскі, віцэ-маршалак Падляшскага ваяводства Марэк Маліноўскі ўручылі хору дзяржузнагароды, павіншаваў артыстаў і дэпутат Сейма Польшчы Яўген Чыквін. Міністр культуры Беларусі Юры Бондар даслаў святочны ліст, які зачытала Ліліяна Анцух, дырэктарка беларускага выдавецтва “Чатыры чвэрці”. Віншавалі юбіляраў прадстаўнікі беларускай Амбасады, мясцовых улад, праваслаўнага духавенства, грамадскасці, калегі з іншых народных гуртоў Польшчы й Беларусі. “Танарымся вамі, “Васілёчкі”! Жадаем далейшага росквіту!” — цёплыя словы супляменнікам ёсць на сайце Амбасады. Далучаемся! Будзем рады, калі нехта напіша пра гурт больш падрабязна — падрыхтуем да друку.

З сёлетніх навін звернем увагу на традыцыйны выпускны баль “Стаднёўка” ў беларускіх ліцэях Падляшша: ён прайшоў 19 студзеня ў П Агульнаадукацыйным ліцэі імя

Браніслава Тарашкевіча з беларускай мовай навучання (Бельск Падляшскі) ды ў П Агульнаадукацыйным ліцэі з дадатковым вывучэннем беларускай мовы (Гайнаўка). У святочных імпрэзах паўдзельнічалі Амбасадар Уладзімір Чушаў (у Гайнаўцы) і кіраўніца Культурнага цэнтра Беларусі ў Польшчы Ілона Юрэвіч (у Бельску Падляшскім). “У прамовах беларускіх дыпламатаў гучалі словы ўдзячнасці за працу па захаванні беларускай культурнай спадчыны й беларускай мовы, пажаданні поспехаў выпускнікам”, — чытаем на сайце.

27–28 студзеня праходзіў візіт намесніка Старшыні Савета Рэспублікі Нацыянальнага сходу Беларусі Анатоля Ісачанкі ў Польшчу. Пры тым візітар наведаў Падляшскае й Сілезскае ваяводства. У часе сустрэч з Падляшскім ваяводам Богданам Пашкоўскім і Маршалкам Падляшскага ваяводства Артурам Касіцкім абмяркоўваліся пытанні ўзаемадзейнення на рэгіянальным узроўні, гаварылі пра развіццё трансгранічнай супрацы. Як вядома, Падляшша — гэта месца, дзе кампактна жывуць беларусы (каля 38 тыс. чалавек), таму разглядаліся магчымасці падтрымкі беларускай культуры, мовы ў рэгіёне. У сустрэчы паўдзельнічалі Амбасадар Беларусі ў Польшчы Уладзімір Чушаў, Генеральны консул Беларусі ў Беластоку Ала Фёдарова.

Анатоль Ісачанка наведаў вёску Заляшаны Падляшскага ваяводства, дзе ўсклаў вянок да помніка беларусам, забітым атрадам Рамуальда Райса (“Бурага”) у 1946 годзе. У горадзе Гайнаўка на Падляшшы візітар усклаў кветкі да помніка-абеліска савецкім салдатам, наведаў Музей і Цэнтр беларускай культуры. Госць прыняў удзел у цырымоніі ўрачыстага забору зямлі для яе далейшага размяшчэння ў крыпце мінскага Храма-помніка ў гонар Усіх Святых і ў памяць пра ахвяры, якія паслужылі выратаванню нашай Айчыны: у плыні Міжнароднай акцыі памяці “На славу агульнай Перамогі!”. У мерапрыемствах у Заляшанах і Гайнаўцы паўдзельнічаў настаяльнік Храма-помніка Усіх Святых протаіерэй Фёдар Поўны, кіраўнікі беларускіх замежных устаноў у Польшчы, прадстаўнікі мясцовых уладаў, беларускай нацыянальнай меншасці, мясцовыя жыхары.

Яшчэ адна знакавая навіна: 20 лютага ў Беластоку, у Падляшскай оперы ды філармоніі праходзіў фінальны гала-канцэрт 27-га агульнапольскага фестывалю “Беларуская песня 2020”. У часе адкрыцця імпрэзы Амбасадар Беларусі ў Польшчы Уладзімір Чушаў звярнуўся з цёплым словам да супляменнікаў, усіх аматараў беларускай песні. Нагадаем, фэст — гэта найбуйнейшая штогадовая імпрэза беларускай нацыянальнай меншасці ў Польшчы. Традыцыйна ладзіць яго Беларускае грамадска-культурнае таварыства пры падтрымцы Культурнага цэнтра Беларусі ў Польшчы, таварыстваў “Польшча — Усход” і “Польшча — Беларусь”, упраўлення Маршалка Падляшскага ваяводства. На гала-канцэрце было 850 гледачоў, выступалі 29 калектываў і выканаўцаў, а таксама госці з Беларусі: Дзяржаўны акадэмічны ансамбль танца Беларусі ды ансамбль народнай музыкі “Бяседа” Белтэлерадыёкампаніі.

21 лютага, у Міжнародны дзень роднай мовы, Амбасадар Уладзімір Чушаў выступіў у Бельску Падляшскім перад кіраўніцтвам, педагогамі ды ліцэістамі П Агульнаадукацыйнага ліцэя імя Браніслава Тарашкевіча з беларускай мовай навучання, быў на ўроку беларускай мовы. Амбасадар наведаў выставу “Наша памяць” аб злачынствах атраду Р. Райса (“Бурага”) на Падляшшы ў 1946 годзе, разам з супрацоўнікамі беларускіх замежных устаноў у Польшчы, прадстаўнікамі Парламента Польшчы, мясцовых уладаў, беларускай нацыянальнай меншасці ды грамадскіх арганізацый усклаў кветкі да помнікаў савецкім вайскоўцам і фуруманам, якія былі забіты атрадам злачынцы “Бурага” ў 1946 годзе.

Навіны з сайта Амбасады аглядаў Іван Ждановіч

СА СТУЖКІ НАВІН

Народ — гэта мы ўсе

Напярэдадні Дня Канстытуцыі, які адзначаецца ў Беларусі 15 сакавіка, Прэзідэнт уручыў пашпарты юным беларусам. На цырымонію ў Палац Незалежнасці запрошаны былі 25 падлеткаў з усёй Беларусі. Адбіралі, вядома ж, тых, хто ў свае 14 гадоў мае поспехі не толькі ў вучобе, але й праявіў сябе ў іншых сферах дзейнасці, творчасці.

Вітаючы юных гасцей, Прэзідэнт звярнуў увагу, што ва ўсе часы атрымання пашпарта маладымі людзьмі ўспрымалася як першы крок у дарослае жыццё: “Ведаю, што вы ўжо дасягнулі пэўных поспехаў у вучобе, спорце й грамадскіх справах. Гэта выдатна, вы проста малайцы! Я ўпэўнены, што самыя вялікія перамогі ў вас яшчэ наперадзе. Пры тым дзяржава паклапацілася, каб перад вамі былі адкрыты ўсе дарогі. І толькі ад асабістай мэтанакіраванасці, упартасці, працавітасці залежыць, якіх вышынь вы, вашыя пагодкі зможаце дасягнуць у будучыні”.

Аляксандр Лукашэнка дадаў, што папярэднія пакаленні шмат зрабілі, каб моладзь магла ганарыцца сваёй краінай. Цяпер прыйшла чарга маладым развіваць, усаўляць і абараняць Беларусь: “Магчыма,

Аляксандр Лукашэнка ўручыў пашпарт вучню Ракаўскай школы Яўгену Анісовічу

вы яшчэ не задумваецеся пра такія важныя й складаныя паняцці, як самаідэнтычнасць нацыі альбо незалежнасць дзяржавы. Але, толькі з’явіўшыся на свет, вы ўжо сталі часткай беларускага народа, творцамі яго сучаснасці і, вядома ж, будучыні. Бо народ — гэта мы ўсе, хто жыве, хто жыў да нас і будзе жыць пасля нас на гэтай зямлі. Таму мы — адзіныя, і ад кожнага залежыць, якой краіна будзе заўтра”.

Аляксандр Лукашэнка нагадаў падлеткам: “Патрыятызм — не проста размовы пра тое, як мы любім Радзіму. Але ж і казаць пра тое трэба. Гэта штодзённая праца на яе карысць, захаванне гістарычных і культурных традыцый, абарона інтарэсаў дзяржавы, жыцця людзей. Усё гэта твая вялікая каштоўнасць, якія нашым продкам даводзілася адстойваць са зброяй у руках”.

Прыгожыя і моцныя, на старт!

Ах, якая прыгожая, маладая, веснавая, пазітыўная традыцыя ўмацоўваецца ў Беларусі! У чарговы раз 8 Сакавіка на праспекце Незалежнасці апоўдні стартаваў самы дзявочы забег Beauty Run — 2020. Назва гаворыць сама за сябе: забег прыгажунь. 5 тысяч дзяўчат беглі дзве дыстанцыі на выбар — 2 ці то 5 кіламетраў, як каму жадалася. А колькі ўсіх касцюмаў розных на іх было! Колькі станоўчых эмоцый! Карацей — проста незабыўнае свята.

Самых хуткіх адзначылі сувенірамі ад арганізатараў, грашовымі прызамі, падарункамі ад партнёраў. Зрэшты, ніхто без віншаванняў не застаўся: кожная з зарэгістраваных бягунняў на фінішы атрымлівае медаль і кветку.

Ладзіць прыгожы забег Беларуская федэрацыя лёгкай атлетыкі. Сёлета ў ім было 5 тысяч удзельніц з 85 гарадоў Беларусі, да таго ж і бягунні з Расіі, Украіны, Венгрыі, Ізраіля, Грузіі ды Швецыі. Моцна, прыгожа, незабыўна! Беларускі з замежжа — далучайцеся ў наступны раз!

Падрыхтаваў Іван Ждановіч

ПАДЗЕЯ

Вяртанне Змітрака Бядулі

З казахстанскага горада Уральска-Арала ў Беларусь прывезлі парэшткі пісьменніка
Змітрака Бядулі (Самуіла Плаўніка)

Беларускія пісьменнікі на сустрэчы з Янам Райнісам. Сядзяць (злева направа): Змітрок Бядуля, Ян Райніс, Янка Купала, Кандрат Крапіва. Стаяць: Язэп Пушча, Адам Бабарэка, Уладзімір Дубоўка, Пятро Глебка, Кузьма Чорны. Мінск, 19 лістапада 1926 г.

Як аказаўся класік беларускай літаратуры ў далёкім краі, чаму быў там пахаваны? У вайну многія беларусы падаліся ў эвакуацыю. Восенню 1941-га ў эшалоне з сям’ёй дабіраўся пісьменнік за Урал. Дарога была цяжкаю: бо цяжкі даводзілася ўвесь час прапускаць сустрэчныя, што ішлі на фронт. Пад’язджаючы пад Уральск, Змітрок Бядуля раптоўна памёр, стоячы ў таварняку (месцаў для сядзення ўсім не хапала) ад інфаркта. І 3 лістапада на могілках Уральска быў пахаваны. Арганізаваў там жалобную цырымонію Другі Беларускі дзяржаўны тэатр з Віцебска (які з 1944 года носіць імя Якуба Коласа). Тэатр якраз быў ва Уральску ў эвакуацыі. У тэатры ў Віцебску бываў, выступаў да вайны Змітрок Бядуля.

Не ўсе ведаюць, што пісьменнік быў вядомым тэатральным крытыкам, драматургам: ягоную п’есу “Салавей” паставілі ў Мінску на сцэне Першага Беларускага дзяржаўнага тэатра (БДТ-1 цяпер — гэта Нацыянальны акадэмічны драмтэатр імя Янкі Купалы) у 1937 годзе.

Спектакль з поспехам ішоў і пасля вайны. Пра пахаванне бацькі на прэс-канферэнцыі ў Дзяржаўным музеі гісторыі беларускай літаратуры, якая ладзілася 27 лютага (па прыбыцці парэшткаў Змітрака Бядулі ў Мінск) згадаў ягоны сын, 86-гадовы Яфім Плаўнік: “Памятаю тое пахаванне... Помню да дробязя. Гэта было як тэатральнае дзейства. Труна стаяла на могілках на высокім пастаменце, да яе вялі сходзі. І ўсё было пацягнута чырвонай тканінай. Я па тых сходах, малы, караскаўся, каб развітацца з бацькам... А ўвогуле навокал было ўсё неяк будзённа”.

Тую будзённасць можна зразумець: вайна, далёкі край, чужыя людзі... Што ім да беларускага пісьменніка, хай сабе й вядомага, да яго 7-гадовага сына? Бо ад страты роднага чалавека для Яфіма Самуілавіча ўжо далёка ў мінулым, і сёлетняе “дзейства” не ўспрымае ён як нешта змрочнае. Бязмежную ўдзячнасць выказаў усім, хто спрычыніўся да пераносу парэшткаў бацькі ў Беларусь, най-

перш Алесю Сапегу. Са згоды родных пісьменніка справу эксгумацыі парэшткаў Змітрака Бядулі, транспарціроўкі іх у Беларусь, наступнага перапахавання на Радзіме ўзяў на сябе Фонд Марыі Магдалены Радзівіл (Швейцарыя). Менавіта ж Алесь Сапега Фонд узначалвае: ураджэнец Бабруйска, сябар Асацыяцыі беларусаў Швейцарыі (якую й стварыў з падтрымкай беларускіх дыпламатаў). Ён, дарэчы, і сябар Кансультатыўнага савета пры Міністэрстве замежных спраў Беларусі па справах беларусаў за мяжой.

Акрамя яго, у Арал ездзіў, актыўна займаўся вялікім комплексам пытанняў, звязаных з атрыманнем неабходных дазваляў і ўзгадненняў, дэмантажам помніка, эксгумацыяй астанкаў ды іх транспарціроўкай у Беларусь (судмэдыцына, СЭС, аэрапорт, мытня...) Павел Мацукевіч — ён Часовы павераны ў справах Беларусі ў Швейцарыі. І Алесь, і Павел на прэс-канферэнцыі падрабязна расказвалі, як праходзілі ўсе этапы работы, паказвалі фотаздымкі — можна іх паглядзець на сайце Му-

Алесь Сапега (справа) ля надмагілля Змітрака Бядулі

зея літаратуры. А музей — гэта зацікаўлены партнёр Фонду, які ўсяляк спрыяе рэалізацыі праекта па перапахаванні парэшткаў класіка. Згадалі яшчэ на прэс-канферэнцыі з вялікай удзячнасцю Ганаровага консула Беларусі ў Лазане Андрэя Нажэска — дзякуючы ягонай фінансавай падтрымцы рэалізуецца праект. Казалі пра слушную прапанову настаяльніка храма ў Арале, дзе праходзіла памінальная служба: устанавіць на тэрыторыі могілак, дзе быў па-

хаваны Змітрок Бядуля, мемарыяльны знак, ушанаваўшы такім чынам памяць пісьменніка.

Дзяржаўны музей гісторыі беларускай літаратуры сабраў журналістаў у “Зале асветнікаў”, тым падкрэсліўшы знакаваць фігуры пісьменніка, сябра Янкі Купалы. У холе музея працавала выстава, прысвечаная Змітраку Бядулю: кнігі, лісты, фотаздымкі, асабістыя рэчы. Дырэктар музея Міхаіл Рыбакоў быў мадэратарам на прэс-канферэнцыі, казаў: каля 80 экспанатаў, звязаных са Змітраком Бядулем, ёсць цяпер у фондах. І філіял музея “Беларуская хатка” памятае Змітрака Бядулю: ён жыў там з 1915 па 1918 год разам з сёстрамі Рэняй ды Геняй. Там пісьменнік даў прытулак ужо хвораму, з адкрытай формай туберкулёзу Максіму Багдановічу. Адтуль паэт паехаў у Ялту на лячэнне, дзе й памёр 25 мая 1917 года.

Парэшткі Змітрака Бядулі будуць перазахаваны ў Мінску, калі ўсё будзе належным чынам падрыхтавана і ўзгоднена. Такая праца цяпер актыўна вядзецца.

Іван і Валянціна Ждановічы

Міхаіл Рыбакоў, Самуіл Плаўнік, Алесь Сапега (з мікрафонам), Павел Мацукевіч на прэс-канферэнцыі ў Мінску

ЛІТАРАТУРНЫЯ МАСТЫ

“Даляглады” — 2020: працяг традыцыі

Адраджэнне выдання перакладных альманахаў становіцца ў Беларусі справай сістэмнай. Пра тое сведчыць запланаваны да сустрэчы з чытачом гадавік “Даляглады”, які пабачыць свет сёлета.

У 1970-я — на пачатку 1990-х гадоў у выдавецтвах “Мастацкая літаратура” і “Юнацтва” выходзілі тры альманахі, якія прадстаўлялі пераклады твораў з іншанацыянальных літаратур на беларускай мове. Першапачатковым сярод падобных выданняў стаў альманах “Даляглады”. З часам з яго вылучыўся гадавік “Братэрства”. У “Даляглады” друкаваліся проза, паэзія, публіцыстыка, крытыка з літаратур іншых краін як Еўропы, так і Азіі, Афрыкі, Амерыкі. А ў альманаху “Братэрства” пачалі прадстаўляць літаратуры савецкіх рэспублік, народаў Расіі. Быў і “Ветразь”, які знаёміў

з замежнымі ды народаў СССР літаратурамі. Пасля развалу Савецкага Саюза традыцыя перарвалася. Хаця, здавалася б, умовы наадварот сталі болей спрыяльнымі, часцейшымі сталі паездкі творчых людзей у іншыя краіны. Літаратурная моладзь больш актыўна цяпер авалодвае іншымі мовамі, нават па ранейшым часе экзатычнымі: кітайскай, японскай. Часцей у перыёды пачалі з’яўляцца пераклады з арыгінальных моў, а не праз пасрэдніцтва рускай мовы. А вось альманахі тым часам засталіся ў мінулым.

У 2019-м “Мастацкая літаратура” зрабіла выразную спробу вярнуць традыцыю, выдаўшы альманах пад вядомай назвай: “Даляглады”. Перапынак ці не ў 27 гадоў быў парушаны. Разам сышліся пісьменнікі з далёкага замежжа й з краін постсавецкай прасторы. Альманах чытачы заўважылі, пра яго пісалі ў перыё-

дыцы. І на 2020-ы таксама запланаваны выпуск “Даляглады”, які, мяркуецца, збярэ пад адной вокладкай творы паэтаў і празаікаў з 15 краін: Германіі, Дамініканскай Рэспублікі, Італіі, Кубы, Кыргызстана, Кітая, Польшчы, Пуэрта-Рыка, Расіі, Сербіі, Узбекістана, Украіны, Таджыкістана, Туркменістана, Францыі.

Расія прадстаўлена будзе перакладамі вершаў Міхаіла Анішчанкі, Любоўі Турбіной, падборкай паэтычных твораў літаратараў Дагестана, вершамі чачэнскай паэтэсы Фаізы Халімавай, народнага паэта Чувашы Валеры Тургая. Перакладчыкі — Бажэна Мацюк, Янка Лайкоў, Мікола Мятліцкі, Віктар Шніп. Паэты розных пакаленняў. У кожнага — свой досвед звароту да мастацкага перакладу. Мікола Мятліцкі, скажам, выдаў і асобны аўтарскі зборнік перакладаў паэзіі народаў свету. Двойчы падыходзіў да антала-

гічнага засваення кітайскай паэзіі — выдаў фаліянт, якія спярша прадставілі чытачу Беларусі сто паэтаў Кітая ў адной кнізе, затым — сто паэтаў Кітая XX стагоддзя. Выдаў Мікола Мятліцкі й кнігу вершаў класіка казахскай літаратуры Абая, пераствораную на беларускую мову. Яшчэ ў яго перакладах пабачылі свет кнігі легендарнага кітайскага паэта Ай Ціна, народнага паэта Татарстана Роберта Мінуліна.

Бажэна Мацюк яшчэ шукае сябе як перакладчыца, выпрацоўвае свае прыхільнасці. Янка Лайкоў, выдавочна, цягнецца да рускай ды ўкраінскай паэзіі. Хаця газета “Літаратура і мастацтва” друкавала й пераклад верша туркменскага паэта, здзейснены Янкам Лайковым.

У “Даляглады” за 2020 год будуць змешчаны вершы нямецкіх класікаў: Генрых Гейнэ, Ёгана Вольфгана Гётэ, Конрада Фердынанда Маера, Райнера

Марыі Рыльке, Тэадора Шторма. Перакладчык — паэт Дзмітры Пятровіч. Рыгор Ляшук пераклаў апавяданні Анхеля Луіса Арамбілета Альварэса (Дамініканская Рэспубліка), Педры Жуана Гут’еррэса (Куба), Луіса Лопеса Ньевеса (Пуэрта-Рыка), прычым — з арыгіналаў. У асабе Рыгора Ляшука (ён і ў выпуску гадавіка-2019 пазнаёміў чытачоў са сваім перакладам апавядання пісьменніцы з Эквадора) паўстае цікавы перакладчык іспанамовных твораў.

Аўтарытэту “Даляглады” 2020 года надае ўдзел у альманаху такіх перакладчыкаў, як Аксана Данільчык (з італьянскай), Алесь Емяльянава-Шыловіча ды Анатоля Бутэвіча (з польскай), Івана Чароты (з сербскай), Андрэя Хадановіча (з французскай). Будзем спадзявацца, што “Мастацкая літаратура” здолее развіць і захаваць традыцыю.

Кастусь Ладучька

ДЗЕНЬ РОДНАЙ МОВЫ

У Самары — “Родны кут”

Міжнароднаму дню роднай мовы прысвячаюць штогод свае пазнавальныя і музычна-літаратурныя праграмы самарскія беларусы з іх творчымі партнёрамі

Мова, як вядома, не проста інструмент для зносін паміж людзьмі — гэта носьбіт культуры, менталітэту, традыцый, своеасаблівы гістарычны летапіс кожнага народа. Менавіта родная мова дапамагае нам з ранняга дзяцінства пазнаваць наваколле, людзей, сябе. Каб спрыяць моўнай ды культурнай разнастайнасці, Генеральная канферэнцыя ЮНЭСКА 17 лістапада 1999 года заснавала Міжнародны дзень роднай мовы. Адзначаецца ён штогод 21 лютага, і Самарская абласная грамадская арганізацыя беларусаў і выходцаў з Беларусі “Руска-Беларускае Братэрства 2000” ужо традыцыйна напярэдадні Дня роднай мовы ладзіць імпрэзы, падводзіць вынікі намаганняў, што пашыраюць беларускую мову на самарскай зямлі. Плануюцца й новыя праекты. За два дзесяцігоддзі актывістам суполкі ўдалося набыць каштоўны досвед.

Каб зберагаць, пашыраць традыцыі беларускага народа ў галіне культуры, адукацыі, падпісаны дамовы, пагадненні па творчай, адукацыйнай супрацы са школамі ды ўстановамі дадатковай адукацыі вобласці. Творчыя партнёры суполкі — гэта школа №36, 77, 101, 114, 123, 124, 176, гімназія №2, Цэнтр пазашкольнай адукацыі “Творчество”, 7-я, 17-я і 20-я дзіцячыя музшколы, а таксама 3-я школа мастацтваў “Младосьць” Самары, шэраг іншых устаноў па вобласці. На пляцоўках творчых партнёраў суполкі й праходзяць урачыстыя імпрэзы, беларускія народныя святы, беларускія фестывалі мастацтваў, музычна-літаратурныя вечарыны да юбілеяў класікаў беларускай літаратуры. Ды й творчыя гурты, салісты як суполкі беларусаў, так і яе партнёраў рэгулярна ўключаюць у рэпертуары беларускія творы. Актывісты ў гэтым, напрыклад, педагогі Вольга Пісарава з сяла Екацерынаўка Безянчукскага раёна Самарскай вобласці ды Алена Балвашэнкава з 176-й школы Самары. Алена Аляксееўна ў той школе працуе 15 гадоў, займаецца з вучнямі пастаноўкай тэатралізаваных святаў, прадстаўленняў, з усіх аматарскіх сцэнічных жанраў любіць агітбрыгаду: “Яшчэ я заўсёды любіла й люблю пазію, асабліва ваенную. Падабаецца мне творчасць беларускіх паэтаў Рыгора Барадуліна, Ніла Гілевіча, Аркадзя Куляшова, Петруся Броўкі... Вучні мае — пастаянныя ўдзельнікі розных імпрэз беларускай суполкі, з задавальненнем чытаюць вершы беларускіх паэтаў: як на рускай, так і на беларускай мовах. Ад сябе, ад бацькоў маіх вучняў ды іх саміх выказваю глыбокую ўдзячнасць Ірыне Міхайлаўне Глускай, прэзідэнту беларускай

суполкі. Яна шмат чаго нам падказвае, калі знаёмімся з беларускай культурай, у яе асаблівы падыход да дзяцей, цудоўны кантакт з бацькамі. А гэта ж вельмі важна!”

Сапраўды, вучні Алены Балвашэнкавай рэгулярна ўдзельнічаюць у міжнародных, усерасійскіх, рэгіянальных

Выхаванцы беларускай нядзельнай школы “Родны кут” — Варвара Нянашава, Уладзіслаў Даутаў, Ірына Сакалова (другі шэраг) і Эміль Даутаў з заслужанымі ўзнагародамі і прэзідэнт САГА “Руска-Беларускае Братэрства 2000” Ірына Глуская

конкурсах і, чытаючы творы беларускіх паэтаў, займаюць прызавыя месцы. Асабліва таленавіта, як адзначае педагог, тое робяць Марыя Серабракова, Мацвей Сакалоў, Сафія Кудрашова, Лізавета Пустошкіна, Канстанцін Скварцоў. Апошні разважае так: “Што беларуская паэзія асабіста мне дае? Яна як агонь, які ўзгараецца ўнутры, у душы. Агонь той паліць, грэе, асвятляе. Мне падабаецца беларуская мова, яна гучыць спеўна, меладычна, гукі льюцца пяшчотна й нараспеў. Праз беларускую паэзію я спасцігаю душу Беларусі”.

Пра родную мову, родныя песні Янка Купала хораша казаў: “У песнях жа родны край, родныя словы жылі і жывуць, і жыць будуць заўсёды”. Імпрэзы, праведзеныя ў Самары з удзелам беларусаў, тое пацвярджаюць. Як і меркаванне сучасных псіхолагаў наконт таго, што родная мова з моманту нараджэння пачынае вызначаць светаўспрыманне кожнага з нас, надзяляючы адметным бачаннем

рэчаў. А прыгожае свята ў гонар Дня роднай мовы прайшло ў Доме дружбы народаў Самарскай вобласці. На яго сабраліся дзеці, з імі й бацькі. Відаць было: ім не толькі радасна гаварыць і спяваць на роднай мове, але й слухаць тых, хто размаўляе на мове іншай, таксама вельмі цікава. Ірына Глуская адзначае, што тэматычная штогадовая выстава беларускіх кніг, друкаваных СМІ ў Доме дружбы народаў, прысвечаная Дню роднай мовы, немалы інтарэс выклікае: “Моладзь, педагогі заўсёды нешта новае даведваюцца пра беларусаў, нашу гістарычную радзіму. Прыемна бачыць, як дзеці розных нацыянальнасцяў на беларускай мове чытаюць вершы, спяваюць. Сёлета выставу наведалі навучэнцы 123-й школы, 2-й гімназіі, а Радзівон Беразоўскі, Лізавета Кузьміна, Паліна Габава з сяла Екацерынаўкі Безянчукскага раёна чыталі вершы Петруся Броўкі “Родны край”, “Мёртвая вёска” і “Неўміручасць”; Пятра Глебкі “Лес”. Падобныя імпрэзы ў шматнацыянальным Самарскім рэгіёне спрыяюць умацаванню дружбы народаў, пашырэнню родных моў”.

Выхаванцы беларускай нядзельнай школы “Родны кут” Варвара Нянашава, Ірына Сакалова, Уладзіслаў ды Эміль Даутавы ў складзе шматнацыянальных каманд паўдзельнічалі ў квэст-гульні ды інтэлектуальным паядынку. Каманда “Дружба” (Эміль Даутаў і Варвара Нянашава былі ў ёй) заняла першае месца, і ўсе былі ўшанаваныя памятнымі дыпламамі.

Падзячным лістом ад Дома дружбы народаў за дапамогу ў арганізацыі, правядзенні святочных імпрэзаў у гонар Дня роднай мовы адзначана Іна Сухачоўская, кіраўніца беларускай нядзельнай школы “Родны кут”, якая дзейнічае пры суполцы “Руска-Беларускае Братэрства 2000”. А напрыканцы святочных імпрэзаў быў шматнацыянальны канцэрт. У ім прагучала й песня на беларускай мове “Небасхіл Еўропы” — выконваў Уладзіслаў Даутаў, саліст узорнага беларускага вакальнага ансамбля “Очарование”. Юны вакаліст пацешыў глядачоў чысцінёй голаса, у яго непатэтная душэўная манера выканання — гэта, магчыма, і ёсць тое, што перадаецца ў беларусаў з пакалення ў пакаленне.

Ад праўлення беларускай суполкі асабліваю ўдзячнасць Ірына Глуская выказвае “нашым дзецям, што паўдзельнічалі ў свяце, іх бацькам, а таксама Юліі Цяплянскай ды Таццяне Даутавай — за іх адказнасць, усебаковую дапамогу ў арганізацыі й правядзенні мерапрыемстваў”.

Мікалай Бойка

Фота на памяць з ветэранам

бавявы падзвігі ўзнагароджаны ордэнам і медалямі. А з Беларусі юбілейны медаль — гэта, казаў з удзячнасцю, чацвёрты. Мы павіншавалі ветэрана, уручылі яму й гасцінец, пажадалі яшчэ шмат разоў сустрэць Дзень Перамогі.

Павел Сідарук, старшыня Кабардзіна-Балкарскага грамадскага руху “За яднанне, сябры!”

ПА-ЗЯМЛЯЦКУ

Добрыя людзі ў Бранску

Актывісты Беларускага зямляцтва ў Бранску на чале з Мікалаем Голасавым аператыўна дапамаглі супляменнікам, што аказаліся ў складанай жыццёвай сітуацыі

Кіраўнік Беларускага зямляцтва ў Бранску Мікалай Голасаў у чарговым пісьме ў рэдакцыю расказаў, што напярэдадні Новага года жыхары беларускага горада Маладзечна Ігар Камінскі ды яго пляменнік Максім патрапілі ў Бранску ў непрыемную гісторыю. Паводле папярэдняй дамоўленасці з мясцовым працадаўцам яны прыехалі ў Расію для работы па найме ў складзе будаўнічай брыгады. Аднак тая брыгада была ўжо сфармавана, і мужчыны так і не змаглі нідзе працаўладкавацца, хоць і спрабавалі тое зрабіць. Да таго ж іх рэчы былі скрадзены з камеры захоўвання адной з крам. Без працы й жылля, вырашылі ўрэшце беларусы вярнуцца дадому, аднак грошай на квіткі зусім не было. “У роспачы збіраліся нават ісці ў царкву — прасіць падтрымкі ў вернікаў, — як бачна, Мікалай Голасаў у справу супляменнікаў унік належным чынам. — Пяць начэй перабіваліся ў чужых пад’ездах, на вакзале. А неяк, праходзячы міма будынка па вуліцы Чырвонаармейскай, убачылі на ім шылду Беларускага зямляцтва на Браншчыне. Хоць дзверы былі зачынены, аднак суседзі па офісе далі нумар мабільнага тэлефона старшыні праўлення”.

Уявім сабе: надыходзіць Новы год, і ў кожнага — свае клопаты, кожны заняты падрыхтоўкай да свята. Але ж калі Мікалаю Голасаву патэлефанавалі незнаёмыя людзі са сваёй бядой, просячы дапамогі, то ён іх уважліва выслухаў. Як аказалася, Ігар Камінскі — ветэран Афганскай вайны, сербануў там гора. І не думаў жа, што ў мірны час можа ў такой складанай сітуацыі апынуцца. Прасіў адправіць іх ну хоць да Гомеля, а там блізка й Рэчыца, дзе жыве яго сястра. “Ад Гомеля да Рэчыцы, як я зразумеў, яны планавалі дабірацца на папутках, — чытаем далей у пісьме. — Аднак тэлефоннай сувязі з сястрой няма — бо й мабільнік скралі разам з рэчамі. Засталіся, на шчасце, тэлефон Максіма, пашпарты”.

У такой сітуацыі надзвычай аператыўна спрацавалі зямлякі з Бранска. Літаральна праз гадзіну пасля тэлефанавання Ігар Камінскі з пляменнікам сядзелі ўжо ў машыне Сяргея Сцяпуры, аднаго з актывістаў зямляцтва. Сяргей Міхайлавіч і давёз іх да прымежнага Навазыбкава, даў грошай на квіткі. Расчулены Ігар Камінскі пакінуў дабрадзею свой хатні адрас, запытаў яго ў гасці. “Ён быў вельмі ўдзячны за такую бескарыслівую дапамогу землякоў, збіраўся праз СМІ выказаць падзяку Сяргею Міхайлавічу за чалавечнасць, узаемавыручку, — піша Мікалай Голасаў. — Вось і мы вырашылі расказаць, як пад Новы год у нас на Бацькаўшчыне з’явіліся новыя сябры”.

Мы ўдакладнілі ў Мікалая Іванавіча, што Сяргей Сцяпура — кіраўнік адной камерцыйнай фірмы, працуе з беларускімі партнёрамі. Яму 55 гадоў, родам з сяла Свяцк Бранскай вобласці: гэта на мяжы з Веткаўскім раёнам Гомельшчыны. Яго бабуля — Анастасія Рыгораўна, беларуска з Веткі. А Свяцк — гэта стараверскае сяло, якое пасля Чарнобыльскай аварыі было моцна забруджана радыяцыйнай і таму знесена. Жыхары ж яго перасяліліся ў асноўным у Ветку — горад, таксама вядомы дзякуючы адметнай культуры тамтэйшых старавераў. Сяргей Сцяпура закончыў у 80-я Гомельскі кааператыўны інстытут, быў размеркаваны ў Навазыбкаўскі раён Браншчыны, з часам перабраўся ў Бранск. Ён — адзін з найактыўных сяброў зямляцтва. У прыватнасці, удакладняе Мікалай Голасаў, па ягонай ініцыятыве сабраны былі звесткі пра вучобу знакамітага земляка Андрэя Грамыкі ў Свяцкай земскай школе (яны выкладзены на інтэрнэт-сайце зямляцтва). Дачка Сяргея Міхайлавіча, Даша — вучаніца 10 класа 1-й бранскай школы, актывіна ўдзельнічае ў імпрэзах, якія ладзіць зямляцтва.

Іван Іванаў

ВАХТА ПАМЯЦІ

Шлях ішоў праз Беларусь

Медаль “75 год вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў” уручаны 95-гадоваму ветэрану вайны Арсенію Падзейкіну, які жыве ў Кабардзіна-Балкарскім краі

Ветэраны вайны, якія вызвалялі Беларусь, жылі пасля распаду СССР на тэрыторыях практычна ўсіх постсавецкіх краін. І ў нашай Кабардзіна-Балкарскай Рэспубліцы таксама. Цяпер у рэспубліцы жыве 120 удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны, 20 з іх вызвалялі Беларусь. З кожным годам іх усё менш: ваяваць з узростам нікому ж не пад сілу. Вось і Арсеній Карнеевіч, якому мы ўручалі медаль “75 год вызвалення Белару-

сі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў”, летась адзначыў 95-гадовы юбілей. Ва ўручэнні ўзнагароды паўдзельнічалі дэпутаты парламента Кабардзіна-Балкарскі, кіраўнік рэгіянальнага аддзялення партыі “Справедливая Россия” у КБР Уладзімір Кебекаў і сакратар бюро савета Руслан Токаў. Мы ўсе разам паехалі ў Церскі раён, дзе жыве сёння ветэран.

Медаль уручыў я. Арсеній Карнеевіч сустрэў нас светліва, распавёў шмат цікавага пра свой баявы шлях, які пачаў у 1942-м пад Сталінградам, прайшоў у 44-м праз Беларусь. У прыватнасці, ветэран згадаў, як вызваляў горад Барысаў. Вайну ён закончыў у Югаславіі, за

“Беларускія чытанні” ў Даўгаўпілсе

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Дзяржава выдзяляла фінансаванне з агульнага бюджэту адукацыі прапарцыйна працэнтнаму складу насельніцтва краіны. Беларусі было амаль 2 адсоткі — такім быў і аб’ём дзярждатацый на школы. У працяг тэмы загадчыца гістарычнага аддзела Даўгаўпілскага краязнаўчага й мастацкага музея Валянціна Слаўкоўская прывяла дадзеныя пра беларусаў Даўгаўпілса на падставе перапісаў насельніцтва. Упершыню ўсіх пералічылі ў 1897-м, і беларусамі сябе назвалі 2%. У 1935-м колькасць беларусаў складала 3 адсоткі, у 1959-м вырасла да 6. Пік прыйшоўся на 1995 год, калі ў Даўгаўпілсе налічвалася 9,04% беларусаў, а на дадзены момант нас — 7 адсоткаў. Дарэчы, прафесар кафедры гісторыі Даўгаўпілскага ўніверсітэта, доктар гісторыі Хенрых Сомс да канферэнцыі на інтэрнэт-рэсурсе Latgales datī стварыў раздзел “2020: Першыя беларускія чытанні”, дзе можна знайсці інфармацыю пра падзеі, асобы беларускай дыяспары нашага рэгіёну ў розныя гады.

З даклада “Райніс — абаронца беларускай культуры” доктара філалогіі Валянціна Лукашэвіча слухачы даведліся цікавыя падрабязнасці з жыцця паэта. У прыватнасці, пра тое, што дэпутат Райніс з трыбуны Сэйма падтрымаў аўтарытэтнага беларускага грамадскага дзеяча Канстанціна Езавітава. Ён жа выйграў суд у спрэчцы са значным Латгальскім грамадскім дзеячам Францысам Кемпсам, які вельмі непажадліва казаў пра беларусаў, якія жывуць у Латвіі. Магістр гісторыі, выкладчык кафедры гісторыі Даўгаўпілскага ўніверсітэта Дзмітры Аляхновіч закрануў некаторыя аспекты побытавага жыцця беларусаў у Латвіі ў часе Другой сусветнай вайны — даклад зроблены па матэрыялах акупацыйнай прэсы. Нацысты выдавалі газеты на рускай мове. Зноў былі адкрыты школы нацменшасцяў. Беларусы, якія былі апалітычныя, разрозненыя, і пры мабілізацыі на працы ў Нямеччыну пацярапелі ў значна большай ступені. Кандыдат філасофскіх навук, дацэнт, загадчык кафедры сацыяльна-гуманітарных навук Віцебскага дзяржаўнага медуніверсітэта Святаслаў Кулік звярнуўся да праблемы культурных архетыпаў у беларускай ды латышскай культуры. А Максім Каралёў (той жа ўніверсітэт) закрануў тэму “Латвійскі ўплыў на захаванне й развіццё каталіцкай рэлігійнасці ў БССР”. Некаторыя са слухачоў канферэнцыі добра памятаюць часы, калі вернікі ехалі з Беларусі ў Латвію на касцельныя набажэнствы, каб прайсці споведзь альбо абрад хрышчэння дзіцяці, паколькі ў іх мясцовасцях касцёлы былі зачыненыя. Андрэй Герберг (той жа ўніверсітэт) распавёў пра латышскія паселішчы ў Віцебскай губерні на мяжы XIX — XX стагоддзяў. Латышы, якія мігравалі, жылі на хутарках, побач з беларуса-

За адным сяброўскім сталом

мі. Суседзі былі далучаны да традыцый іншага народа: як гучыць яго мова, як уладкаваны побыт сям’і, якія стравы ядуць, штоносяць з адзення, святы якія адзначаюць і якія песні спяваюць. Такім чынам адладжваўся дыялог культур.

Алёна Ізергіна з Цэнтра даследавання беларускай культуры, мовы й літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі расказала пра свае цікавыя даследаванні. Яна вывучае беларускую школьную адукацыю як фактар захавання этнічнай ідэнтычнасці беларусаў замежжа (на прыкладзе Літвы). А вучань 16-й Даўгаўпілскай сярэдняй школы, сябар Беларускага культурна-асветніцкага таварыства “Уздым” Валеры Медунецкі прадставіў прэзентацыю аб супрацы гарадоў-пабрацімаў Даўгаўпілса й Віцебска.

Па матэрыялах канферэнцыі будзе выдадзены зборнік. Мы спадзяемся, што “Беларускія чытанні” будуць штогадовымі, зацікавяць навукоўцаў як з Беларусі ды Латвіі, так і з іншых краін, якія вывучаюць балтыйска-беларускія сувязі.

Беларуская дыктоўка ў Балты

Умець пісаць па-беларуску — гэта сучасна

Паколькі канферэнцыя праходзіла ў Дзень роднай мовы, то дакладчыкі й слухачы “Беларускіх чытанняў” паўдзельнічалі ў напісанні дыктоўкі па беларускай мове. Дарэчы, сёлета ў фармаце анлайн яе пісалі адначасова ў трох краінах Балтыі: у Латвіі (Рыжская беларуская асноўная школа імя Янкі Купалы, Даўгаўпілскі Цэнтр беларускай культуры й таварыства “Уздым”, Екабілскае таварыства “Спатканне”), Эстоніі (Беларускае таварыст-

ва ў Таліне), Літве (Вільнюская беларуская гімназія імя Францішка Скарыны), а таксама ў грамадскіх суполках Клайпеды, іншых гарадоў. Разам з беларусамі замежжа спрабавалі свае

Уласнаручная пячатка на імянную грамату

сілы ў філалогіі й дыпламаты Беларусі.

Дыктаваў тэкст з Вільнюса вядучы актёр Тэатра-студыі кінаакцёра Нацыянальнай кінастудыі “Беларусьфільм” Арцём Давідовіч. А мы пісалі словы на роднай мове. Тэкст прысвячаўся творчасці Уладзіміра Караткевіча, 90-я ўгодкі якога будзем адзначаць сёлета. У тэксце была й такая думка: пісьменнік быў цвёрда перакананы, што толькі пранікненне ў гістарычную памяць народа здольнае забяспечыць непарыўнасць ланцуга паміж мінулым, сучаснасцю й будучыняй ды перасцерагчы людзей ад памылак і няшчасцяў.

У полацкага кнігадрукара

Праграма канферэнцыі была разнапланавай. Прывабіла ўсіх (удзельнікаў, слухачоў, студэнтаў) анімацыйная праграма “У кнігадрукара”. Яе прадставілі артысты Тэатра гістарычнага касцюма “Полацкі Звязз” і грамадскага аб’яднання “Інтэграцыя ініцыятыў” з Полацка.

Кожны ахвочы меў магчымасць уласнаручна паставіць сургучную пячатку на імянную, стылізаваную пад даўніну грамату. І забраць яе на памяць з надзеяй наведаць старажытны й цудоўны Полацк, бо на скрутку напісана: “Запрошаемы в место Полоцк, где София Святая светло на душу розливает, а Евфросиния премоцную ахову чинит. Тут покой денным су-

стам и роботам даемы, праздники и святы ладим”.

Выстава пра Уладзіміра Караткевіча

У плыні канферэнцыі “Беларускія чытанні” зладжана была перасоўная літаратурная выстава пра творчасць Уладзіміра Караткевіча (1930–1984) з фондаў Дзяржаўнага музея гісторыі беларускай літаратуры (Мінск), з якім у ЦБК ёсць пагадненне аб супрацы. “Быў. Ёсць. Буду” — гэта й верш класіка, і зборнік яго вершаў. Так названа й выстава пра жыццё й творчасць класіка, агляд яе вельмі прафесійна, эмацыйна, займальна зрабіла супрацоўніца музея Вольга Гулева. Яна адзначыла, што ў сваіх творах пісьменнік ствараў летапіс роднай зямлі, пра што сведчаць яго словы: “Без гістарычнага рамана, гістарычнай

самі-запаведзямі, якія ўсё жыццё натхняюць мяне працаваць на карысць Айчыны”, — падзяліўся дарагімі ўспамінамі Вячка Целеш.

Тэатр ценяў і конкурс малюнкаў

Уладзімір Караткевіч любіў гасяваць у Латвіі, дзе ў яго было шмат сяброў, прысвяціў ёй “Казкі янтарнай краіны”. Гэта нарыс, лірычныя замалёўкі пра Латвію на аснове ўражанняў і рэальных гісторый, якія чаргуюцца з казкамі пра латышскую зямлю. Напісана ўсё паэтычна й алегарычна, з гумарам і павагай. А прэм’еру пастаноўкі “Казка пра срэбнага пеўніка” па матывах “Казак янтарнай краіны” ў фармаце й тэхніцы “тэатра ценяў” паказала наша тэатральная студыя “Паўлінка”. Казка тая апавядае пра тужлівае няроўнае каханне, пра спагадлівае сэрца пеўніка, які чуў песню зямлі й выраптаваў свайго майстра Лата ад спалення на вогнішчы. Пеўнік па гэты час назірае са шпіля сабора Святога Пятра за парадкам у Рызе, заўсёды гатовы дабрам перамагчы ліха. На дзіва захапляльнае й незвычайнае прадстаўленне ўсё глядзелі, зацікавіліся дыханне.

“Казкі янтарнай краіны” — такі конкурс дзіцячых малюнкаў аб’явіў Цэнтр беларускай культуры. Паўдзельнічаць у ім могуць школьнікі ад 7 да 15 гадоў з Латвіі, Літвы, Эстоніі. Працы можна выконваць у любой тэхніцы, фармат паперы — А3 і А4. Малюнкi трэба да 1 лістапада прынесці альбо даслаць па пошце ў Цэнтр беларускай культуры Даўгаўпілса (Alejas iela, 68, Daugavpils, Latvija, LV-5401). У электронным выглядзе працы не прымаюцца. Падвядзем вынікі, ушануем лепшых аўтараў ды адкрыем выставу малюнкаў пераможцаў — у лістападзе: да дня нараджэння Уладзіміра Караткевіча.

Прыгожа й гарманічна дапаўнялі нашы “Беларускія чытанні” выступленні гуртоў “Купалінка”, “Пралескі”, “Спадчына”. Душэўныя песні пра родную мову, пра малую ра-

На “Беларускіх чытаннях” былі й спяванні

янне яго творчасці на самасвядомасць беларусаў Латвіі”. Ён пазнаёміўся з пісьменнікамі ў 1976 годзе, калі той адпачываў у Юрмале. З ім звязалася перапіска, былі яшчэ сустрэчы. “Усяго я атрымаў ад Уладзіміра Караткевіча 9 ягоных кніг з вельмі дарагімі для мяне надпі-

дзіму арганічна ўпляліся ў тэму канферэнцыі ды сталі лагічным завяршэннем новай, надзвычай цікавай імпрэзы.

Жанна Раманоўская, Марыя Памецька,
Цэнтр беларускай культуры,
г. Даўгаўпілс.
Фота: **Марыя Памецька.**

“Традыцыя” — у спевах і музыцы

Новая для Беларусі ўстанова Сяржука Доўгушава будзе знаёміць сучаснікаў з беларускай традыцыйнай культурай

Сяржук Доўгушаў вядомы ў нашай краіне як спявак, музыка і культурны дзяляч. Ён ахвотна ездзіць па беларускіх гарадах і мястэчках, знаёміць іх жыхароў з традыцыйнымі музінструментамі. Яго “Спеўныя сходы” збіраюць тых, хто любіць спяваць беларускія песні разам. А створаны ім гурт “Vuraj” вельмі ўдала эксперыментуе з аўтэнтчнымі спевамі: так з’яўляюцца новыя творы з адметным гучаннем.

Нядаўна Сяржук Доўгушаў заснаваў установу “Традыцыя”, стаў яе дырэктарам. Такую назву раней меў праект па развіцці, пашырэнні беларускай традыцыйнай музыкі. У ягонай плыні выпускаліся ўнікальныя кампакт-дыскі з фальклорам, праводзіліся канцэрты аўтэнтчных гуртоў, майстар-класы, “Спеўныя сходы”, этнаграфічныя экспедыцыі. Мы сустрэліся з Сяржуком, каб дазнацца: якія задумы ў дырэктара новай установы?

— **Сяржук, раскажыце крыху пра гурт “Vuraj”.**

— “Vuraj” спалучае беларускі фальклор з элементамі розных стыляў сучаснай музыкі. Мы займаемся ў нейкім сэнсе кампазітарскай дзейнасцю, калі на аснове народнай кампазіцыі ствараецца свая, аўтарская. Але я лічу, што павінна захоўвацца і чыстае выкананне старадаўніх песень. Бо не для таго ж нашы продкі стараліся данесці іх вялізную энергію, непаўторнасць праз стагоддзі, каб яны былі зменены. Некаторыя артысты сёння імкнуцца пераняць манеру выканання ў аўтэнтчных спевакоў. Але ж і яны граюць не адзін у адзін так, як гралі раней. Нават у гэтым выпадку ў выкананне прыносіцца штосьці сваё. Таму мне вельмі даспадобы мікс: сумесныя канцэрты “Vuraj” з аўтэнтчнымі гуртамі. Напрыклад, вясну мы сустракалі разам з гуртом “Варган” і капэлай “Колісьніа”. Нядаўна выйшаў альбом з песнямі “Vuraj”, а побач у ім — спевы народнага гурта “Бабіна лета”. І тут кожны можа выбіраць: слухаць нас ці аўтэнтчных выканаўцаў. Нашая задача, як паслядоўнікаў, перадаць наступнікам старадаўнія песні максімум у нязменным выглядзе. Да ўсяго мы імкнемся знаёміць людзей з маладымі гуртамі, якія выконваюць беларускую традыцыйную музыку.

— **Ведаю, што вы ездзіце па вёсках, каб знайсці аўтэнтчных спевакоў, запісаць іх спевы. Ужо выдадзена шмат кніжак з кампакт-дыскамі. Якія з іх у нядаўнім часе?**

— Летась пабачыла свет кніга з дыскам бяседных песень. Упершыню ў ёй пададзены 34 бяседныя песні з розных куткоў Беларусі. Некаторыя з іх былі запісаны яшчэ ў 1962 годзе ў часе экспедыцый фалькларыстаў. У выданні расказваецца пра песенную традыцыю беларусаў, змешчаны фотаздымкі з сямейных архіваў спевакоў з народа. Запісы на дыску падзяляюцца на дзве часткі. Першая — песні і найгрышы з архіва Інстытута мастацтвазнаўства, этнаграфіі

і фальклору імя Кандрата Крапівы НАН Беларусі. Другая — студыйныя запісы Таццяны Песнякевіч, зробленыя пераважна ў студыі Дома радыё ў Мінску. Прэзентацыі кнігі “Бяседныя песні” прайшлі ў Мінску, Гоме-

Сяржук Доўгушаў

лі, Любані, Салігорску. Сёлета ж яе аўтары збіраюцца прадставіць выданне ў Полацку і Гродне. Дыск у серыі — другі паліку. Першы называўся “Мужчынская традыцыя”. Асобна выходзіў дыск “Музыка Полаччыны”. (Пра тое гл.: “Спеўныя традыцыі Полаччыны” — ГР, 26.10.2018. — Аўт.) Апошнім часам спрабую тлумачыць людзям: што такое мужчынская традыцыя спеваў. Гістарычна склалася, што мы пра яе мала ведаем. Жанчыны спявалі календарна-абрадавыя песні — а ў мужчын быў адмысловы рэпертуар: маладзечкія, касарскія, бяседныя, лірычныя, вайсковыя, жартоўныя, сацыяльныя... У нас выходзіў дыск вясельных традыцый.

— **Сотні людзей, зацікаўленых беларускай музыкой, яднаюць сёння “Спеўныя сходы”. Чым яны прыцягальныя?**

— “Спеўныя сходы” ў Беларусі праводзім раз на месяц. Пашыраем геаграфію. Цяпер яны дзейнічаюць не толькі ў Мінску, але і ў Гродне, Брэсце, Віцебску, Бабруйску, Маладзечне, Вілейцы. Што гэта за з’ява? Нашы “Спеўныя сходы” збіраюцца ў часе розных фестываляў, свят і проста на вуліцах: мы развучаем і спяваем беларускія песні разам з усімі ахвотнымі. Спяваліся песні з Полацкага сшытка, рамансы Міхала Клеафаса Агінскага і Станіслава Манюшкі, песні першай і другой паловы XX стагоддзя, календарна-абрадавыя песні... Часцей — у Мінску. Можна сказаць: у гарадскіх умовах мы прэзентуем у нейкім сэнсе “вясковую традыцыю”. Але ж большасць жыхароў Мінска — былыя вясковцы, таму і шмат ахвотных паўдзельнічаць у майстар-класах, у традыцыйных танцах і спевах. Ініцыятыва займела шмат прыхільнікаў. А неяк я зрабіў беларускі “Спеўны сход”, калі вандраваў па Амерыцы: у студэнцкім мястэчку ў Афінах пры Універсітэце штата Агаіа. Каб развучыць песні разам з амерыканцамі, я пісаў словы лацінскімі літарамі. Нам удалося вывучыць веснавую песню “Медуніца лугавая”. Наступным днём запрасілі мяне на канцэрт мясцовага гурта Brother Hill (му-

зыкі граюць народную музыку рэгіёна Апалачы). Прадставілі слухачам у зале. А потым праранавалі ўсім узяцца за рукі ды павесці карагод пад нашу песню “Медуніца лугавая”, якую мы разам развучылі напярэдадні. Мне было вельмі прыемна!

— **Найбольш плённым на розныя імпрэзы, вы неяк казалі, быў мінулы год. Ладзілася некалькі фестываляў. Што за яны?**

— Летась у жніўні ў плыні праекта “Традыцыя” ўпершыню ў Беларусі прайшоў “Вяселле фест” — гэта фест вясельных традыцый. Гасцінна сустракала нас аграсядзіба “Стулы”, што ў вёсцы Стойлы Пружанскага раёна Брэстчыны. У свяце паўдзельнічала 14 гуртоў, пераважна палескія. Кожны з іх прэзентаваў свой вясельны абрад. Напрыклад, народны аўтэнтчны фальклорны гурт “Хатовічы” выканаў вясельны абрад “Застрып”, які быў здаўна ў вёсцы Хатынічы Ганцавіцкага раёна Брэстчыны — адтуль і прыехаў гурт. Выступалі і беларускія музычныя капэлы. (Летась у жніўні ў сацсетцы twitter мінскай крамы Symbal.by з’явіўся такі тэкст: “Сяржук Доўгушаў і Віялета Нікіцік зладзілі вяселле ў аўтэнтчным фармаце. — Рэд.)

А ў верасні мы правялі першы Фэст традыцыйнай беларускай музыкі пад назвай “Раёк” — у дварыку Нацыянальнага гістарычнага музея. Сабраліся музыкі з розных куткоў Беларусі. Былі аўтэнтчныя гурты з Палесся і не толькі ды больш сучасныя, сярод якіх і наш этна-гурт “Vuraj” (“Вурай”), гурты Relikt, Harmonic Style Project ды іншыя.

У лістападзе зладзілі першы Фэст яўрэйскай музыкі “Litvak Klezmer Fest”. Адным з арганізатараў свята быў і я. На ім гучала традыцыйная клезмерская музыка. Традыцыя клезмераў узнікла ва Усходняй Еўропе: як спалучэнне музыкі ўсіх народаў, якія жылі тут, а пасля пашырылася ў ЗША ды іншых краінах дзякуючы яўрэйскім эмігрантам. На фест прыехалі таленавітыя музыкі з Аўстрыі, Германіі, ЗША, Польшчы, Украіны — больш за дзесятак выканаўцаў і бэндаў. Выступалі і годныя музыкі з Беларусі.

— **Сяржук, а чаму раптам — зварот да яўрэйскай культуры?**

У этнаэкспедыцыі

— Жаданне зладзіць фест яўрэйскай музыкі ўзнікла ў мяне пасля знаёмства з музыкам Зіслам Сляповічам (цяпер ён жыве ў Нью-Ёрку). Зісл вядомы выканаўца, даследчык і збіральнік

яўрэйскіх песень у Беларусі. Ён кіраўнік гурта Litvakus. Дарэчы, упершыню ў сваіх вандроўках за мяжой я пачуў і слова “літвакі”: так даўней называлі тых яўрэяў, якія жылі на беларускіх і літоўскіх землях з часоў Вялікага княства Літоўскага. Спадчына літвакоў стваралася на працягу стагоддзяў і стала неад’емнай часткай гісторыі, культуры Беларусі, нашай традыцыі. Цікава, што некаторыя яўрэйскія песні раней гучалі на беларускай мове. Яўрэі і беларусы музычна і культурна паўплывалі адзін на аднаго. Можна сказаць, што цяпер музыка клезмераў вяртаецца ў Беларусь. У 2019-м я пачаў ладзіць яўрэйскія “Спеўныя сходы”: Zingeray. Падобныя імпрэзы прайшлі ў Мінску, Гомелі, Віцебску і Бабруйску.

На нашых “Спеўных сходах” гучалі яшчэ і польскія, шведскія песні. Мне спадабалася ўсіх паядноўваць. І ў хуткім часе я маю намер правесці татарскія “Спеўныя сходы” — у Іўі, на Гродзен-

моўныя “Калядныя ялінкі”. Я быў аўтарам, вядучым і ладзіў тэатрам-студыяй “Варгін”, дзіцячым фальклорным гуртом “Калыханка” з Міханавіч, музыкам з гурта “Vuraj”. Можна было пабачыць батлейку, патанцаваць пад жывую традыцыйную музыку, разам паспяваць святочныя песні, павадзіць карагоды, паўдзельнічаць у гульнях. Хутка мы пачнём ладзіць старажытныя святы Гуканне вясны, Купалле ды іншыя. Да таго ж маем намер выдаваць дзіцячыя кнігі беларускіх песень з нотамі для настаўнікаў: хай развучваюць іх з вучнямі на ўроках у музычных школах.

— **Ведаю, і за мяжу вы ездзіце з асветніцкай мэтай. Што звычайна прэзентуеце ў замежжы?**

— Замежнікаў я таксама імкнуся знаёміць з традыцыйнай беларускай культурай, і тое ў іх выклікае вялікую цікаўнасць. Звычайна паказваю фільм пра

Сяржук Доўгушаў і Віялета Нікіцік гуляючы вяселле

шчыне, дзе татарская супольнасць найбольшая.

— **Цяпер вы дырэктар новай установы. Якія планы маеце?**

— Шмат рознага плануецца. Маем намер займацца адукацыйнай дзейнасцю. Хочам адкрыць школу традыцыйнага мастацтва, куды дзеці і дарослыя, незалежна ад узросту, змогуць прыходзіць і вучыцца іграць на колавай ліры, дудачках, дудзе, скрыпцы, жалейках ды іншых традыцыйных беларускіх інструментах. У школе павінны быць і розныя віды народных рамёстваў, што былі пашыраны па ўсёй Беларусі: выцінанка, ганчарства, ткацтва, разьба па дрэве ды іншыя. Наша школа ствараецца пакуль на прыватным узроўні. Але я за тое, каб такія школы працавалі і пры дзяржаўных навучальных установах. У іншых краінах яны створаны нават пры музычных акадэміях. Менавіта школ традыцыйнага мастацтва ў нас не хапае, а патрэба ў іх даўно адчуваецца. Калі мы на Каляды ездзілі ў Магілёў, каб правесці дзіцячы ранішнік, то бацькі прасілі адкрыць такую навучальную ўстанову. Яны ўжо сёння гатовыя вадзіць туды дзетак. Дарэчы, для дзяцей на зімовыя святы мы праводзілі ў розных гарадах музычныя беларуска-

спеўныя традыцыі Беларусі. Потым даю канцэрт, а напрыканцы мы развучваем з імі некалькі беларускіх песень і спяваем іх разам. А ў Чыкага і Нью-Ёрку я ўпершыню правёў свята “Жаніцьба Цярэшкі”. Гэта беларуская аўтэнтчная Калядная гульня, ладзіцца ж яна, каб пазнаёміць паміж сабой нежанатую моладзь. Гульня суправаджаецца народнымі абрадамі, песнямі ды танцамі. А сёлета ўжо там спрабавалі правесці “Жаніцьбу Цярэшкі” самастойна.

Як і на Бацькаўшчыне, я распаўядаю пра традыцыйныя беларускія музычныя інструменты. Напрыклад, расказваю пра гісторыю з’яўлення ліры, паказваю, як на ёй граюць. Вельмі люблю драўляныя духавыя музінструменты і збіраю іх. Граю на сапілках, жалейках, розных дудачках, ліры, акарыне-рыбе... У маёй калекцыі ёсць фуяра — традыцыйны славацкі драўляны духавы інструмент, армянскі дудук, японская флейта, нават флейта племені Наваха. На Байкале мне падаравалі сапраўдны шаманскі бубен. Дарэчы, хоць называюць мяне музліцінструменталістам, але ж па адукацыі я канцэртны спявак. Закончыў Беларускаю дзяржаўную Акадэмію музыкі, 8 гадоў быў салістам у Белдзяржфілармоніі.

Гутарыла **Ганна Лагун**

Нясвіжскія маршруты

З Міра да Нясвіжа выпраўляемся ў чарговую літаратурна-краязнаўчую вандроўку. Там зусім блізка: кіламетраў 30. У каго пасля знаёмства з палацавым комплексам “Мірскі замак” будзе часу — завітайце і ў Нясвіж. А можна й па цэлым дні правесці ў абодвух знакавых месцах, калі ўсё аглядаць няспешна.

Ужо самі вуліцы Нясвіжа гавораць пра “літаратурны характар” старадаўняга месца. Мяркуйце самі: гарадская тапаніміка звязана тут з імёнамі Янкі Купалы, Якуба Коласа (да вуліц дадаюцца й завулікі, названыя ў гонар народных песняроў Беларусі), Францыска Скарыны й Мікалая Някрасава, Адама Міцкевіча ды Уладзіміра Маякоўскага, Максіма Горкага й Андрэя Макаёнка, Міхаіла Лермантава й Фёдора Дастаеўскага, Максіма Багдановіча. Шкада, праўда, што няма ў горадзе пакуль вуліц Адольфа Янушкевіча й Канстанціна Паўстоўскага. Першы з іх нарадзіўся ў Нясвіжы, а рускі прازیк лячыўся ў ваенным шпіталі ў Нясвіжы ў Першую сусветную вайну. Літаратурная тапаніміка Нясвіжа так ці іначай, але ж сведчыць, што горад важны для краязнаўства ў звязку як з беларускай, так і з рускай, польскай літаратурамі.

З ураджэнцаў Нясвіжа — польскі літаратар, а таксама польскі ды расійскі чыноўнік **Адам Ржэвускі** (1760–1825). Нарадзіўся Адам Станіслававіч у замку як родавым маёнтку свайго дзеда (па маці) Міхала Рыбанькі. Ужо ў 27 гадоў быў амбасадарам у Даніі! Пакінуў пасля сябе творы палітычнага характару. Вядомасць мае яго “Запіска пра цараванне караля Станіслава-Аўгуста”, а таксама “Размовы пра царства мёртвых”, “Заўвагі на польскія законы”. Адам Ржэвускі — аўтар і лірычных вершаў, ён перакладаў элегіі, трагедыі старажытнарымскага пісьменніка Альбія Цібула. Увогуле сям’я Адама — партрэт і часу, і двух стагоддзяў у розных праявах расійска-польскіх дачыненняў. Кацярына Радзівіл, унучка палітыка й пісьменніка, стала вядомай для свайго часу літаратаркай. Гэта пра яе як пра пісьменніцу й вялікую авантурыстку расказаў Валянцін Пікуль у гістарычнай мініяцюры “Дама з Гоцкага альманаха”. Адна дачка Адама Ржэвускага, Эвяліна Канстанцыя Вікторыя, некаторы час была жонкай Анарэ дэ Бальзака. (Першым яе мужам быў Вацлаў Ганскі, таму і ў гісторыю жанчына ўвайшла як Эвяліна Ганская, народжаная графіня Ржэвуская (па-польску Ewelina Konstancja Viktoria Hanska, 1801–1882), польская памешчыца й руская падданая. 14 сакавіка 1850 года Бальзак абвянчаўся з Эвялінай у касцёле св. Барбары ў Бярдзічаве, за 5 месяцаў да свайго скону, і ў той

жа дзень Анарэ напісаў блізкаму сябру мадам Карро: “Толькі Вы павінны даведацца ад мяне пра шчаслівую развязку вялікай і дзівоснай драмы сэрца, якая доўжылася шаснаццаць гадоў. Тры дні таму я ажаніўся з адзінай жанчынай, якую кахаў, якую кахаю яшчэ больш, чым раней, і буду кахаць да самай смерці. — Рэд.)

Равеснік Адама Ржэвускага — польскі драматург **Міхал Іеранім Бжастоўскі**, які нарадзіўся ў Нясвіжы ў 1760 годзе. Маршалак Завейскага павета (1795), у 1801–1805 гадах ён быў на чале шляхты Віленскай

ментальнае сведчанне творцы: “...Нашых дзядоў сцябалі езуіты, нашых бацькоў хвасталі айцы піяры, і мы паспыталі базыльянскай розгі або дамініканскай дысцыпліны. Але няхай за тых розгі ўшануюць іх нябёсы! Так, здорава яны лупцавалі, калі было за што, але й любілі яны дзяцей сардэчна й шчыра, старанна іх настаўлялі ў навуцы й веры ды строга сачылі за маральнасцю — шмат каго дала нашаму краю іх уважлівая апека”.

Расказваючы пра польскія літаратурныя адрасы ў Нясвіжы, згадаем імя Юзафа Ігна-

Міхал Бжастоўскі

Адольф Янушкевіч

Уладзіслаў Сыракомля

губерні. Удзельнік паўстання Тадэвуша Касцюшкі. Аўтар некалькіх драматычных твораў. Найболей вядомая п’еса — “Рыцары Лебедзя — рыцарская драма ў пяці актах, напісаная арыгінальнымі вершамі”. За дзяржаўную, палітычную дзейнасць адзначаны Мальтыйскім ордэнам, кавалер ордэна Белага Арла.

У Нясвіжы ў дамініканскай школе з 1833 па 1836 год вучыўся пісьменнік **Уладзіслаў Сыракомля**. Заканчваў ву-

цыя Крашэўскага: “пружанскі Дзюма” напісаў больш за 600 тамоў раманаў, аповесцяў, гістарычных нарысаў! Крашэўскі спалучаны з горадам, бо напісаў раман “Кароль у Нясвіжы”, прысвечаны, як вядома, канкрэтнаму гістарычнаму эпізоду.

Канешне, калі будзе напісана ёмістая, і не фрагментарная літаратурна-краязнаўчая гісторыя Нясвіжа, то ў тым летапісе будуць згаданы імёны можа сотняў паэтаў, прازیкаў, драматургаў. І, пэўна ж, бальшыня старонак аповед будзе спалучана з Нясвіжскім палацава-замкавым комплексам. У сценах замка ўжо ў XX стагоддзі працаваў савецкі санаторый, у які адпачываць прыязджалі многія пісьменнікі. У часе адпачынку ў санаторыі пайшоў на вечны спачын народны паэт Беларусі Аркадзь Куляшоў. У Нясвіжы працаваў доўгі час — з 1945 па 1978 год — настаўнікам беларускай мовы й літаратуры паэт Паўлюк Прануза. Яго імя носіць сёння Нясвіжская цэнтралізаваная раённая бібліятэка. У мясцовым райкаме камсамола працаваў першым сакратаром напрыканцы 60-х гадоў пісьменнік Уладзімір Ліпскі. Відаль, першая кніга яго нарысаў — “Райкомаўскія будні” — якраз была з “нясвіжскімі адрасамі”.

Радзівілы”, “Чорная дама Нясвіжскага замку”.

Нясвіжскі дзяржаўны каледж носіць імя Якуба Коласа: з 2008 года. Калі ж адкрываць гісторыю назад, то з 1984-га ў горадзе было Нясвіжскае педвучылішча, раней (1944–1956) — педвучылішча імя Якуба Коласа. У 1956-м тую ўстанову скарацілі, а навучэнцаў накіравалі ў Пінскае педвучылішча. А ў 1975-м працу распачала Нясвіжская настаўніцкая семінарыя. Сярод яе выпускнікоў — этнограф, бацька Максіма Багдановіча Адам Ягоравіч Багдановіч, Якуб Колас, Кузьма Чорны...

Шкада, што ў Нясвіжы няма пакуль вуліцы **Адольфа Янушкевіча**: паэт, этнограф, рэвалюцыйны дзяяч нарадзіўся ў 1803 годзе. Дарэчы, наш зямляк — прататып Адольфа ў III частцы пэамы “Дзяды” Адама Міцкевіча, сябра паэта. Нарадзіўся Адольф Янушкевіч у самім замку, у сям’і небагатай шляхты, якая жыла пры двары Радзівілаў. Хлопчык быў хрышчоны Міхалам-Іеранімам Радзівілам. Адольф Янушкевіч вучыўся ў дамініканскай школе ў Нясвіжы. У 1821–23 гадах быў студэнтам літаратурнага факультэта Віленскага ўніверсітэта. Уваходзіў у тайнае таварыства філарэтаў. Першай публікацыяй Адольфа была сентыментальная паэма “Мелітон і Эвеліна”. Ён прымаў удзел у паўстанні ў лістападзе 1830 года. У часе бою быў пара-

нены, трапіў у палон. Асудзілі паўстанца да смяротнага пакарання, якое замянілі вечнай высылкай. Патрапіў наш зямляк у Табольск, затым у Ішым (поўнач Казахстана). Пасля астрога быў на вольным пасяленні. Выпісаў з родных мясцін уласную бібліятэку. Пасябраваў з Густавам Зялінскім, рускім паэтам і дзекабрыстам А. Адаеўскім. У жніўні 1841 года пераехаў у Омск. Вывучыў казахскую мову. Шмат падарожнічаў па казахскіх (тады яны называліся кіргізскія) стэпах, запісваў казахскі фальклор. У часе экспедыцыі 1846 года склаў “Дзёнік паездкі ў Сібір”. Матэрыялы Адольфа Янушкевіча, прысвечаныя Казахстану й казахам, выйшлі асобнымі кнігамі на польскай, рускай ды іншых мовах. Цяпер у гарадах Казахстана — Нур-Султане, Алматы, Усць-Каменагорску — ёсць вуліцы, якіяносяць імя нясвіжчанина. То варта б назваць імем Адольфа Янушкевіча па адной з вуліц у Нясвіжы, Дзяржынску (ён пахаваны на могілках пры вёсцы Дзягільна Дзяржынскага раёна), ды і ў Мінску.

Яшчэ адно літаратурнае імя згадваецца ў звязку з Нясвіжам: у 1881 годзе ў горадзе нарадзіўся **Іосіф Бекер**. Ён закончыў Сімферопальскую гімназію, быў вольным слухачом Пецябургскага ўніверсітэта. Працаваў у газетах “Новая жизнь” і “Ленинградская правда”. Друкаваўся ў розных пецябургскіх, ленинградскіх перыядычных выданнях. Напісаў некалькі кніг — “Вялікая расійская рэвалюцыя” (Вільня, 1920), “Барацьбіты рэвалюцыйнага друку” (Масква, 1929), “Акадэмія Мастацтваў: Гістарычны нарыс” (Ленінград, 1940; у суаўтарстве з І. Бродскім, С. Ісакавым), “Міцкевіч у Пецябурзе” (Ленінград, 1955).

Літаратурны Нясвіж — гэта імёны, лёсы й шмат каго з яўрэйскіх пісьменнікаў. У 1876 годзе нарадзіўся прازیк, перакладчык, драматург **Фальк Гальперын**. Працаваў настаўнікам у Мінску, Вільні, Варшаве. Напісаў шмат кніг для дзяцей. Уражвае такі факт: Фальк Гальперын выдаў каля 100 (!) кніг на іўрыце ды ідзіш. **Нахем Ліпоўскі**, які нарадзіўся ў Нясвіжы ў 1874 годзе, заснаваў у Вільні яўрэйскі народны тэатр, напісаў некалькі п’ес. Родам з Нясвіжа таксама яўрэйскія літаратары **Макс Рэйзін** і **Нісан Тураў**.

Алесь Карлюкевіч

Графіня Эвяліна Ганская (у дзяцінстве Ржэвуская). Карціна Фердынанда Георга Вальдмюлера, 1835 г.

чобу таксама ў дамініканскай школе ўжо ў Наваградку: у 1837-м. Пра тагачасную адукацыю захавалася цікавае даку-

Разнамоўе цёплае, сяброўскае

Працяг нататкаў пра сустрэчу прадстаўнікоў розных культур і народаў у мінскай кнігарні “Дружба”

Юрый Шчарбакоў: “У многіх месцах, дзе я бываў, людзі цёплыя сэрцам. А ў Беларусі — яны проста свае”

Літаратуразнаўца Алесь Бельскі (злева) і Закі Алібаеў, старшыня Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Башкартастан

Па-за межамі публікацыі “Разнамоўе сяброў у кнігарні «Дружба»” (ГР, 26.02.2020) засталіся некаторыя важныя дэталі знакавай сустрэчы, што ладзілася ў плыні XXVII Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу. Там, нагадаю, гаварылі пра сяброўства літаратур, культур і народаў, якое ўмацоўваецца намаганнямі пісьменнікаў, перакладчыкаў. Папярэдні тэкст заканчваўся аповедам пра выступ Валеры Тургая, народнага пісьменніка Чувашыі. Які, дарэчы, некалькі разоў добрым словам згадаў творчыя праекты, у тым ліку і сумесныя, сябра-літаратара з Астрахані.

“Маладая Беларусь” ад Юрыя Шчарбакова

Вядучы імпрэзы, пісьменнік Алесь Бадак прадставіў Юрыя Мікалаевіча як паэта, перакладчыка, старшыню Астраханскага рэгіянальнага аддзялення Саюза пісьменнікаў Расіі. Да таго ж, казаў Валеры Тургай, ён выбіраўся, і не раз, дэпутатам Астраханскай гарадской думы. Інтэрнэт падказвае: у яго больш за 20 кніг прозы (у тым ліку гістарычныя раманы “Да будзет тверд”), публіцыстыкі, вершаў. Юрый Шчарбакоў — лаўрэат шэрагу Усерасійскіх літаратурных прэмій, актыўна друкуецца ў вядомых літаратурных часопісах Расіі.

У Мінску госць нагадаў, што Астрахань — абласны цэнтр на поўдні Расіі, у самым нізоўі Волгі: сталіца Прыкаспія. Гадоў пяць таму, казаў, праходзіў там семінар-фестываль “Каспій — мора дружбы”. Прыязджалі пісьменнікі з Ірана, Казахстана, Азербайджана, Калмыкіі, Чачні, а таксама з Масквы. “Мы хочам паўтарыць праект ізноў, і спадзяемся, што на гэты раз — ужо з удзелам і беларускіх сяброў, — гаварыў Юрый Шчарбакоў. — А з Беларуссю ў нас даўняе сяб-

“С любовью к тебе, Беларусь!”

Тверда белорусская речь
И кажется даже суровой.
А как же иначе? Беречь
Родное обязана слово.

Она не латает прорех
Чужой иноземною латкой.
Достоинства крепко доспех,
В нем тряпка становится трапкой.

Как в пуще заветной, крепки
Здесь вечные корни свободы.
Врагов разбивались полки
Сколь раз тут о твердость народа.

Безумные головы с плеч
Летели не с бухты-баракхты.
Тверда белорусская речь,
Как тверд белорусский характер.

Снаружи — броня, а под ней
Живая вода родникова.
Я знаю, что нету нежней
Глубин белорусского слова.

Казаться смешным не боюсь
За это мое многословье.
С любовью к тебе, Беларусь,
Пришел за ответной любовью,

За радостью искренних встреч,
Где братства являются всходы.
Тверда белорусская речь
И святая — как сердце народа.

Юрый Шчарбакоў

“З любоўю іду, Беларусь!”

Мне цвёрдасць яе — аж баліць,
І чуюцца словы суро́ва...
Як Маці ўстае бараніць
Свой род Беларуская Мова.

Ёй на еўрапейскім крыжы
Распяцця прыйшлося — і дыхаць,
І жыць... І на хісткай мяжы
Адводзіць бязмоўнасці ліха.

Як дрэў векавых карані,
Тут рух прыхаваны свабо́ды —
І вечны той рух не спыніць,
Ужыўлены ў цвёрдасць народа.

Захопнікі ўгнойвалі глей,
А з танка тут зладзілі трактар...
Ад цвёрдае мовы людзей
Цвярдзеў беларускі характар.

Тут зверху — браня, а глыбей —
Крынічнай вады перазовы.
Віруе ж такі ласкавей
З глыбінь беларускае мовы!

З тых словаў выростала й Русь,
Тут слухаюць Вечнасць паэты.
З любоўю іду, Беларусь,
Любоўю ж і сам тут сагрэты.

Прыходжу — па радасць ізноў,
Па цёплае братняе слова.
І цвёрдая мова сяброў
Мне песняй праменіць вясновай.

Пераклад Івана Ждановіча

роўства. Штогод мы праводзім у Астрахані абласны конкурс літаратурных перакладаў: нідзе ў Расіі больш на абласным узроўні такога няма. Усе ахвочыя могуць з падрадкоўнікаў рабіць пераклады. Лепшыя становяцца лаўрэатамі. Для мільённай вобласці ўдзел сотні чалавек — проста выдатна! І беларускія вершы перакладаюцца ў нас. Ёсць цэнтр літаратурнага перакладу, працуе на грамадскіх пачатках. За пяць апошніх гадоў мы выдалі 19 кніг”.

На гэты раз Юрый Шчарбакоў прывёз кнігу “Маладая Беларусь”. Удакладніў: “Тут апошнія мае пераклады беларускіх аўтараў. Хоць перакладаў я з многіх моў, але тут — свая цяжкасць: з беларускай нельга нікуды ўбок вілынуць, бо мовы ж блізкія. Рытміку, асноўны змест верша кожны бачыць, асабліва ў Беларусі. У тым і складанасць, і цікавасць такой працы”.

Юрый Шчарбакоў пераклаў цыкл вершаў Алеся Бадака, які ўвайшоў у новую кнігу. А ў падарунак аўтару госць прывёз пераклад верша “Лістапад”, “на днях зроблены”. Яго й чытаў у кнігарні “Дружба”. З удзячнасцю казаў пра сяброў у Беларусі, пра тое, што чацвёрты ўжо раз удзельнічае ў міжнародным сімпозіуме “Пісьменнік і час”, і што заўсёды з асаблівым пачуццём сюды прыязджае: як да сябе дадому. Тым, напэўна, падбіраў словы, Беларусь і вылучаецца:

“У многіх месцах, дзе я бываў, людзі цёплыя сэрцам. А ў Беларусі — яны проста свае”. Як доказ таго чытаў госць свой новы верш “С любовью к тебе, Беларусь!”. Ён мне спадабаўся, і, зняўшы верш з дыктафона, я пераклаў твор на беларускую мову. Што ў выніку — мяркуюце самі. Даслоўнага перакладу, вядома ж, не атрымалася, і вобразы крыху змяніліся, аднак рытм, рыфмы, агульны настрой, падаецца мне, удалося пераказаць па-беларуску.

Іван Ждановіч.
Фота аўтара.

БЛІЗКІЯ ЛЮДЗІ

У Чабаксарах чытаюць Купалу

У Нацыянальнай бібліятэцы Чувашскай Рэспублікі прайшла прэзентацыя зборніка Янкі Купалы “«Санеты» на мовах свету”, выдадзенага ў мінскім выдавецтве “Мастацкая літаратура”

Валеры Тургай

У кнізе сярод іншых тэкстаў на 16 мовах — і перастварэнне купалаўскага цыкла санетаў на чувашскую мову. Гэтае пераўвасабленне здзейсніў народны паэт Чувашыі Валеры Тургай: ён сапраўдны, вялікі сябар Беларусі. Нельга не заўважыць, што літаратар добра вядомы на постсавецкай прасторы як перакладчык твораў Аляксандра Пушкіна, Тараса Шаўчэнкі, Ду Фу, Лі Бо ды іншых сусветна вядомых паэтаў.

Валеры Тургай — часты госць у Беларусі, удзельнік Дзён беларускага пісьменства, Міжнароднага сімпозіума літаратараў “Пісьменнік і час”, традыцыйнай Мінскай міжнароднай кніжнай выставы-кірмашу. Дзякуючы творчым кантактам з калегамі па пыры ў Беларусі ў апошнія гады з’явілася нямала публікацый вершаў чувашскага паэта — у перакладах на беларускую мову. А сам Валеры Тургай пераставіў і выдаў у Чабаксарах нават невялікую Анталогію класічнай і сучаснай беларускай паэзіі. (Пра тое, якія творцы выклікалі яго цікавасць, сам Валеры Тургай раскаваў на сустрэчы ў Мінску: “Разнамоўе сяброў у кнігарні «Дружба»” — ГР, 26.02.2020. — Рэд.). Да таго ж і ў зборніку “Францыск Скарына на мовах народаў свету”, які мае ўжо чатыры выданні, змешчаны пераклад урыўка са знакамітай прадмовы Францыска Скарыны да “Кнігі Юдзіф” у чувашскім пераўвасабленні таксама Валеры Тургая.

На вечарыне ў гонар купалаўскіх “Санетаў” у Нацыянальнай бібліятэцы Чувашыі гучалі разнамоўныя прачытаныя паэзіі народнага песняра Беларусі. Удзельнікі чабаксарскай імпрэзы, віншуючы Валеры Тургая з бліскучымі перакладамі, адзначылі: “Санетами” Янкі Купалы ўзбагачаецца й чувашская паэзія, і чувашская школа мастацкага перакладу.

Кастусь Лешніца

“Голас Радзімы”: 65 гадоў!

Чытайце газету ў інтэрнце на партале vziasda.by

Заснавальнік:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”
Галоўны рэдактар
Іван ЖДАНОВІЧ

Адрас рэдакцыі:
220013, Мінск,
вул. Б. Хмяльніцкага, 10-а.
Пакой 907.
E-mail: glas_radzimy@tut.by
Тэлефон: + 375-17-2871526

Рэдакцыйнае пасведчанне №61.
Выдадзена 16.07.2018 года
Міністэрствам інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова “Выдавецкі дом “Звязда”
Дырэктар – галоўны рэдактар
Павел Якаўлевіч СУХАРУКАЎ

Аб’ём выдання: 2 друк. арк.
Падпісана да друку: 12.03.2020 г.
Наклад 374.
Заказ – 428.
Выходзіць 2 разы на месяц

Месца друкавання:
Друкарня Рэспубліканскага ўнітарнага прадпрыемства “Выдавецтва “Беларусь”
ЛП № 02330/106 ад 30.04.2004
Пр. Незалежнасці, 79. 220013 Мінск, Рэспубліка Беларусь

Рукапісы прымаюцца толькі ў электронным выглядзе, не вяртаюцца і не рэцэнзуюцца. Пазіцыі рэдакцыі ды аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, могуць не супадаць

© “Голас Радзімы”, 2020